

АНОТАЦІЯ

Гайдар І.В. Взаємодія громадськості та органів публічної влади у забезпеченні регіонального розвитку. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування. – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, 2026.

В умовах демократичної трансформації та європейської інтеграції України якість взаємодії громадськості та органів публічної влади набуває визначального значення для забезпечення регіонального розвитку. Децентралізаційна реформа 2014–2015 років суттєво розширила простір для такої взаємодії на рівні громад, наблизивши прийняття рішень до мешканців і збільшивши обсяг ресурсів, розподіл яких може бути предметом безпосередньої участі громадськості. Водночас повномасштабна збройна агресія Росії проти України створила принципово нові виклики для функціонування механізмів взаємодії та одночасно каталізувала безпрецедентну громадянську активність, породивши нові форми публічно-громадського партнерства у вирішенні питань регіонального розвитку. Попри значний масив наукових досліджень у суміжних сферах, проблема забезпечення реальної, а не символічної взаємодії громадськості та органів публічної влади у вимірі регіонального розвитку залишається недостатньо дослідженою – особливо в контексті повоєнного відновлення та євроінтеграційних вимог до якості публічного управління.

У дисертаційному дослідженні здійснено комплексний теоретичний аналіз публічно-громадської взаємодії як наукової категорії публічного управління. Встановлено, що це явище перебуває на перетині кількох теоретичних традицій – партисипативної демократії, колаборативного врядування, співвиробництва публічних благ та публічно-ціннісного менеджменту, – жодна з яких окремо не забезпечує адекватного аналітичного інструментарію. Обґрунтовано авторське визначення публічно-громадської взаємодії у контексті регіонального розвитку

як системної, інституційно організованої або спонтанно виникаючої сукупності відносин між організованою або неорганізованою громадськістю та органами публічної влади, спрямованої на спільне визначення проблем, вироблення, реалізацію та оцінювання рішень, що впливають на регіональний розвиток, і яка характеризується різним ступенем реального впливу громадськості на кінцеві результати. Виявлено чотири канали впливу публічно-громадської взаємодії на регіональний розвиток – інформаційно-знаннєвий, легітимізаційний, ресурсний та підзвітності, – кожен з яких є самодостатнім і не може бути замінений жодним технократичним механізмом. Доведено принципову відмінність між формальною наявністю механізмів взаємодії та їхньою реальною дієвістю як ключову аналітичну проблему оцінки впливу взаємодії на якість регіонального розвитку.

Розроблено типологію механізмів публічно-громадської взаємодії у забезпеченні регіонального розвитку, що систематизує їх за чотирма рівнями – інформаційно-комунікаційним, консультативно-дорадчим, партнерським та ко-виробничим – із застосуванням критеріїв інституційного закріплення, реального впливу громадськості на зміст рішень органів публічної влади та відповідності фазам регіонального управлінського циклу. Обґрунтовано принцип взаємодоповнюваності всіх рівнів та виявлено феномен «інституційного заморожування» – тенденцію до домінування нижчих рівнів при фактичному недорозвитку партнерського та ко-виробничого рівнів – як хронічну системну проблему вітчизняної практики. Встановлено, що ко-виробничий рівень набув якісно нового розвитку в умовах збройного конфлікту через масштабну волонтерську та громадянську самоорганізацію.

Проведено системний аналіз нормативно-інституційного забезпечення публічно-громадської взаємодії в контексті регіонального розвитку України від конституційних гарантій 1996 року до трансформацій в умовах воєнного стану. Виявлено п'ять системних дефіцитів чинної нормативної бази: фрагментованість між різними законодавчими актами без змістовної узгодженості; диспозитивний, а не імперативний характер більшості вимог до залучення громадськості; процедурна орієнтованість при відсутності результативних стандартів; асиметрія

нормативного охоплення між рівнями управління; відсутність механізму обов'язкового зворотного зв'язку між органами влади та громадськістю. Здійснено порівняльний аналіз досвіду Польщі, Шотландії, Франції, балтійських країн, а також постконфліктних контекстів Боснії та Герцеговини і Грузії, що дозволило ідентифікувати спільні структурні чинники якісної взаємодії та умови успішного трансферу практик до вітчизняного контексту.

Систематизовано чинники результативності публічно-громадської взаємодії у сфері регіонального розвитку у п'яти взаємопов'язаних групах: інституційних, соціально-культурних, процесуальних, ресурсних та контекстуальних. Обґрунтовано поняття «критичного мінімуму» як системного порогу, нижче якого слабкість будь-якої однієї групи чинників блокує результативність усієї системи взаємодії незалежно від сили решти. Ідентифіковано два першочергові системні дефіцити вітчизняної практики: відсутність механізму обов'язкового зворотного зв'язку та «залежність від особистості керівника» замість інституційної стійкості механізмів. Встановлено різноспрямований вплив умов повномасштабної збройної агресії на чинники результативності.

Ключовим результатом дослідження стала розробка концептуальної моделі ефективної публічно-громадської взаємодії у забезпеченні регіонального розвитку, що інтегрує сім взаємопов'язаних структурних елементів: суб'єктний склад, рівневу архітектуру, фазову архітектуру, механізми взаємодії, умови результативності, результати та систему зворотних зв'язків. Модель ґрунтується на принципах системності, результатоорієнтованості та рівнево-фазової відповідності; розмежовує базові та розвиваючі умови результативності; містить вбудований механізм організаційного навчання через зворотні зв'язки, що забезпечує адаптацію системи до нових умов без зовнішнього проектного втручання. Застосування моделі до вітчизняного контексту виявляє системну неповноту: стратегічний рівень взаємодії є переважно формальним, тактичний – найменш розвиненим, а фази діагностики та оцінювання є критично слабкими. Модель враховує умови воєнного стану та повоєнного відновлення як окремий структурний контекст із розширеним суб'єктним складом і специфічними

механізмами залучення внутрішньо переміщених осіб.

Обґрунтовано методичний підхід до розвитку публічно-громадської взаємодії у сфері регіонального розвитку, що структурує вісім взаємозалежних заходів у трьох напрямках: нормативно-правовому (надання органами влади обов'язкового зворотного зв'язку у формі «Звіту про врахування позицій»; надання громадським організаціям права ініціювати консультаційний процес), інституційно-організаційному (запровадження мінімального ресурсного стандарту для громадських рад із публічним реєстром рекомендацій; запровадження регіонального партисипаторного бюджетування з квотою 1,5–2,5% бюджету розвитку) та процесуально-ресурсному і контекстуально-інклюзивному (створення єдиної цифрової платформи регіональної взаємодії, інтегрованої з порталом «Дія»; проведення мандатних консультацій із вразливими групами та нормативне врегулювання статусу внутрішньо переміщених осіб як суб'єктів взаємодії; формування реєстру акредитованих фасилітаторів; запровадження фінансових і репутаційних стимулів для органів влади). Визначено стандарт обов'язкового зворотного зв'язку системоутворювальним елементом. Розроблено диференційовану часову стратегію впровадження з горизонтами 6–12, 12–24 та 24–36 місяців.

Розроблено систему моніторингу та оцінювання впливу публічно-громадської взаємодії на результати регіонального розвитку з чотирма групами показників – процесу взаємодії; охоплення та інклюзивності; впливу на зміст рішень органів публічної влади; суспільного сприйняття та довіри до органів влади – і трійрусною інституційною архітектурою: внутрішнім, зовнішнім та незалежним рівнями моніторингу. Обґрунтовано створення Координаційної ради з моніторингу якості публічно-громадської взаємодії з балансованим складом як платформи синтезу даних і підготовки щорічних публічних доповідей. Встановлено, що концептуальна модель, методичний підхід та система моніторингу утворюють замкнену архітектуру реформи, де результати моніторингу забезпечують інформаційну основу для безперервного вдосконалення практики взаємодії.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю їх

використання для вдосконалення державної регіональної політики та механізмів її реалізації. Концептуальна модель може застосовуватися органами публічної влади як методологічна основа для діагностики стану взаємодії з громадськістю та проектування системних змін. Методичний підхід до розвитку взаємодії може бути використаний при розробці та реалізації стратегій регіонального розвитку, впровадженні механізмів партисипаторного бюджетування, формуванні цифрових платформ взаємодії. Система моніторингу та оцінювання може слугувати основою для розробки відповідних стандартів підзвітності органів публічної влади у сфері взаємодії з громадськістю. Положення дисертації можуть бути використані у навчальному процесі закладів вищої освіти при викладанні дисциплін «Регіональна політика», «Публічне управління та адміністрування», «Громадянське суспільство та публічна влада», «Муніципальний менеджмент».

Ключові слова: публічно-громадська взаємодія, органи публічної влади, регіональний розвиток, децентралізація, механізми взаємодії, результативність взаємодії, концептуальна модель, партисипаторне бюджетування, громадянське суспільство, воєнний стан, внутрішньо переміщені особи, моніторинг та оцінювання.